

D ó m s o r ð:

Stefndi, Trésmiðjan K-14 s.f., skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Trésmiðafélags Reykjavíkur, í máli þessu. Málskostnaður fellur niður.

Þriðjudaginn 27. mars 1984.

Nr. 181/1982. **Fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs**

og

Útvarpsstjóri f.h. Ríkisútvarpsins

(Gunnlaugur Claessen hrl.)

gegn

Viðari Alfreðssyni

(Ragnar Aðalsteinsson hrl.)

Kaupgjaldsmál. Fébætur. Opinberir starfsmenn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Ármann Snævarr, Magnús Thoroddsen og Sigurgeir Jónsson.

Áfrýjendur skutu héraðsdómi til Hæstaréttar með stefnu 17. september 1982. Þeir krefjast þess aðallega, að þeir verði sýknaðir af öllum kröfum stefnda og þeim dæmdur málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti úr hans hendi.

Til vara krefjast áfrýjendur þess, að þeir verði einungis dæmdir til að greiða stefnda 18.636.00 krónur með vöxtum eins og greinir í héraðsdómi og að málskostnaður verði felldur niður.

Til þrautavara krefjast áfrýjendur þess, að þeir verði einungis dæmdir til að greiða 47.987.00 krónur með vöxtum eins og greinir í héraðsdómi og að málskostnaður verði felldur niður.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og að áfrýjendur verði dæmdir til að greiða honum óskipt málskostnað fyrir Hæstarétti.

Varakrafa áfrýjenda er upp byggð og rökstudd þannig, að reiknuð eru þriggja mánaða laun, þ.e. fyrir júní, júlí og ágúst og bætt við það 9.7% orlofsfé, en dregið frá orlofsfé fyrir næst liðið ár, 7.785.00 krónur og orlofsfé maímánaðar 1981, 711.00 krónur, en þessar fjárhæðir fékk stefndi að hluta greiddar með peningum en að hluta lagðar inn á gíróreikning.

Þrautavarakrafan er eins upp byggð og rökstudd, nema að þar er reiknað með sex mánaða launum í stað þriggja mánaða launa í varakröfu.

Frádráttur útborgaðs orlofsfjár er rökstuddur með því, að stefndi hefði átt að taka launað orlof á því tímabili, sem laun væru greidd fyrir, ef varakrafa eða þrautavarakrafa yrðu teknar til greina, og væri því tvígreitt orlof, ef hann fengi það einnig greitt með peningum, svo sem hann fékk, er hætt var að greiða honum starfslaun.

Stefndi hefur mótmælt því, að varakrafa og þrautavarakrafa áfrýjenda fái að komast að í máli þessu, þar sem þær hafi fyrst verið settar fram við flutning málsins fyrir Hæstarétti.

Í héraði gerðu áfrýjendur varakröfu um verulega lækkun á kröfum stefnda, en ekki verður séð af gögnum málsins, að lækkunar-krafa áfrýjenda hafi verið á því reist, að um tvígreiðslu orlofs væri að ræða, ef stefndi fengi greidd laun fyrir orlofstímabil, auk peningagreiðslu og greiðslu á gíróreikning, sem hann hlaut við starfslok.

Með vísun til 45. gr. laga nr. 75/1973 ber að fallast á það með stefnda, að varakrafa og þrautavarakrafa áfrýjenda fái ekki komist að í málinu að því leyti sem þær eru reistar á tvígreiðslu orlofs.

Með framangreindri athugasemd, en að öðru leyti með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms, ber að staðfesta hann.

Eftir þessum málsúrslitum ber að dæma áfrýjendur óskipt til þess að greiða stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, sem þykir hæfilega ákveðinn 20.000.00 krónur.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjendur, fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs, og útvarpsstjóri f.h. Ríkisútvarpsins, greiði stefnda, Viðari Alfredssyni, 20.000.00 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 22. júní 1982.

1.0

Mál þetta, sem var dómtekið 15. þ.m., hefur Viðar Alfreðsson tónlistarmaður, nnr. 9178-4971, Urðarstig 12, Reykjavík, höfðað fyrir dómnum á bæjarþingi 5. nóvember 1981 á hendur fjármálaráðuneytinu, Arnarhvoli, Reykjavík, f.h. ríkissjóðs, borgarstjóranum í Reykjavík, Austurstræti 16, Reykjavík, f.h. borgarsjóðs, og Ríkisútvarpinu, Skúlagötu 4, Reykjavík, öllum þremur vegna Sinfóníuhljómsveitar Íslands.

2.0

Stefnandi var ráðinn hornleikari í Sinfóníuhljómsveit Íslands þann 1. september 1971. Í lok árs 1979 eða á fyrri hluta ársins 1980 varð að ráði, að Sinfóníuhljómsveitin færi í hlómleikaferð til Austurríkis og Þýskalands í maímánuði 1981. Þann 26. janúar 1981 tilkynnti stefnandi framkvæmdastjóra hljómsveitarinnar bréflaga, að hann mundi ekki taka þátt í förinni. Með bréfi, dags. 12. mars 1981, tilkynnti framkvæmdastjórinn stefnanda f.h. hljómsveitarinnar, að skv. samningi bæri öllum hljóðfæraleikurum hljómsveitarinnar skylda til að taka þátt í ferðinni eftir ákvörðun stjórnar hljómsveitarinnar. Þann 12. maí 1981 tilkynnti framkvæmdastjórinn stefnanda, að stjórn hljómsveitarinnar hefði ákveðið á fundi sínum 11. s.m. að víkja honum úr starfi miðað við næstu mánaðamót.

3.0

Af hálfu stefnanda er þess krafist, að stefndu verði dæmdir in solidum til að greiða stefnanda kr. 50.553.00 með 34% ársvöxtum frá 1. júní 1981 til 5. nóvember 1981, en með dómvöxtum frá þingfestingu til greiðsludags, auk málskostnaðar samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands. Af hálfu fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og útvarpsstjóra f.h. Ríkisútvarpsins vegna Sinfóníuhljómsveitar Íslands er aðallega krafist sýknu. Til vara er þess krafist, að kröfur stefnanda verði verulega lækkaðar og að fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs verði þá aðeins dæmdur til að greiða 50.6% af til-dæmdri fjárhæð, en útvarpsstjóri f.h. Ríkisútvarpsins 28% af sömu fjárhæð. Til þrautavara er þess krafist, að allir hinir stefndu verði dæmdir til að greiða bætur in solidum. Jafnframt er þess krafist, að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefndu hæfilegan málskostnað að mati dómsins.

Af hálfu borgarstjórans í Reykjavík f.h. borgarsjóðs Reykjavíkur er þess krafist aðallega, að hann verði algjörlega sýknaður af öllum kröfum stefnanda, en til vara, að kröfur stefnanda verði verulega lækkaðar. Auk þess

er þess krafist að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefnda hæfilegan málskostnað.

4.0

4.1. Af hálfu stefnanda er á því byggt, að frávíkningin hafi verið ólög-mæt, þar sem hann hafi ekki brotið svo af sér í starfi sínu, að réttlætti fyrirvaralausa frávíkningu. Því er haldið fram, að skv. 5. tl. 15. gr. samn-ings milli samninganefndar ríkisins og Ríkisútvarpsins vegna Sinfóníu-hljómsveitar Íslands annars vegar og Starfsmannafélags Sinfóníuhljóms-veitar Íslands hins vegar hafi stefnanda ekki verið skylt að fara í nefnda hljómleikaferð. Þá er því haldið fram til vara, að skv. 19. gr. nefnds samn-ings, sbr. 2. mgr. 7. gr. laga nr. 38/1954, hafi stefnandi átt rétt á því, að honum væri veitt áminning, áður en gripið yrði til frávíkningar, og honum gefinn kostur á að tala máli sínu. Bótafjárhæðin er byggð á þeim skilningi á 21. gr. samningsins, að gagnkvæmur uppsagnarfrestur sé 6 mán- uðir.

4.2 Af hálfu stefnda fjármálaráðherra og Ríkisútvarpsins er því haldið fram, að stefnanda hafi verið skylt skv. 15. gr. nefnds samnings að hlíta ákvörðun stjórnar Sinfóníuhljómsveitarinnar um, að hljómsveitin færi í nefnda hljómleikaferð, hann hafi þannig með því að neita að fara þessa ferð brotið gegn 29. gr. laga nr. 38/1954, sbr. 19. gr. nefnds samnings, hann hafi auk þess hætt að mæta á æfingum hljómsveitarinnar. Þá er því haldið fram, að honum hafi verið tjáð munnlega, að honum yrði vikið úr starfi, ef ekki yrði breyting á afstöðu hans og háttalagi, þannig að fullnægt sé kröfum um áminningu, sbr. 7. gr. nefndra laga. Varakröfur eru studdar þeim rökum, að stefnandi eigi ekki rétt til greiðslu á launum í lengri tíma en 3 mánuði frá 1. júní 1981 að telja skv. almennri venju. Varakrafan bygg- ist á því, að gert hafi verið samkomulag milli ríkissjóðs, Ríkisútvarpsins og borgarsjóðs Reykjavíkur á árinu 1971 um, að ríkissjóður greiddi 50.6% af rekstri Sinfóníuhljómsveitarinnar, Ríkisútvarpið 28% og borgarsjóður 21.4%

4.3 Af hálfu borgarstjórans í Reykjavík er aðallega byggt að aðildar- skorti, þar sem borgarsjóður Reykjavíkur hafi ekki rekið Sinfóníuhljóms- sveit Íslands á þeim tíma, sem máli skiptir, heldur hafi rekstur hennar alfar- ið verið í höndum Ríkisútvarpsins og ríkisins, Reykjavíkurborg hafi veitt hljómsveitinni árlegan styrk og tilnefnt einn mann í stjórn hennar, sem þó fari ekki með yfirstjórn fjármála. Því er haldið fram, að tilnefning í stjórn- ina skapi Reykjavíkurborg ekki skyldu til að gefa viðkomandi stjórnar- manni fyrirmæli um afstöðu hans í einstökum málum. Til vara er tekið undir rökstuðning stefndu fjármálaráðherra og útvarpsstjóra fyrir aðal- kröfu þeirra.

4.4 Við munnlega sönnunarfærslu kom fram, að framkvæmdastjóri hljómsveitarinnar gerði stefnanda grein fyrir því munnlega, að hann gæti „risikerað“ starfi sínu með afstöðu sinni, áður en honum var vikið úr starfi.

5.0

5.1 Atvik þau, sem mál þetta fjallar um, gerðust fyrir gildistöku laga 36/1982 um Sinfóníuhljómsveit Íslands. Samkvæmt 3. gr. laganna standa eftirtaldir aðilar að rekstri Sinfóníuhljómsveitar Íslands og greiða rekstrar-kostnað hennar, ríkissjóður 56%, Ríkisútvarpið 25%, borgarsjóður Reykjavíkur 18% og bæjarsjóður Seltjarnarness 1%. Um launakjör og vinnutíma starfsmanna hljómsveitarinnar fer skv. 6. gr. eftir kjarasamning-um þeirra og fjármálaráðherra. Samkvæmt 10. gr. laganna skal Sinfóníu- hljómsveit Íslands árlega fara í tónleikaferðir um landið. Samkvæmt athugasemdum, sem fylgdu frumvarpi að lögunum, var megintilgangur þess að setja á stofn Sinfóníuhljómsveit Íslands sem sjálfstæða menningar- stofnun. Í athugasemdum þessum kemur fram, að Ríkisútvarpið ákvað á árinu 1950 að leggja kr. 200.000.00 til hljómsveitarinnar og Reykjavíkurborg kr. 150.000.00. Ríkissjóður bættist í hópinn 1952 og tók að sér þriðj- ung 1961 og helming 1971. Þá segir, að málefni hljómsveitarinnar hafi jafn- an heyrt undir menntamálaráðuneytið, en kjaramál þó verið á sviði fjár- málaráðuneytisins. Í fylgiskjali með athugasemdunum segir, að frá upphafi hafi verið litið svo á, að hljómsveitin væri sérstök stofnun, en í nánnum tengslum við Ríkisútvarpið. Sumarið 1961 var horfið að því að fela Ríkis- útvarpinu reksturinn, og hélst sú skipan til gildistöku laga 36/1982. Sam- komulag varð milli Ríkisútvarpsins og menntamálaráðuneytisins f.h. ríkis- sjóðs um, að Ríkisútvarpið annaðist rekstur hljómsveitarinnar, en enginn formlegur samningur var um þetta gerður. Í fylgiskjali þessu segir, að um hafi verið að ræða ótímabundið samkomulag, sem Reykjavíkurborg hafi staðið að og virt æ síðan. Segir þar, að samkomulag þetta hafi aðallega fjallað um tvennt, a) að Ríkisútvarpið annaðist daglegan rekstur hljómsveit- arinnar, b) að föst skipan yrði tekin upp um fjárframlög til hljómsveitar- innar, þannig að 4 aðilar legðu hljómsveitinni til rekstrarfé, stefndu í máli þessu og Þjóðleikhúsið, sem hætti þátttöku á árinu 1969. Á árinu 1971 segir, að gerð hafi verið sú breyting á samkomulaginu frá 1961, að ríkis- sjóður greiddi 50.6%, borgarsjóður 21.4% og Ríkisútvarpið 28%. Frá árinu 1979 hefur borgarsjóður Reykjavíkur einungis greitt um 18% af rekstrarkostnaði hljómsveitarinnar, eins og hann er áætlaður í fjárlögum. Af hálfu fjármálaráðuneytisins hefur verið litið svo á, að Reykjavíkurborg væri bundin af samkomulagi um greiðslu 21.4% rekstrarkostnaðar, og stendur mismunur greiðslu borgarinnar og gjaldahluta hennar skv. skilningi

ráðuneytisins á samkomulaginu í bókum ríkisbókhaldsins sem skuld borgarinnar við ríkissjóð. Launakjör starfsmanna Sinfóníuhljómsveitarinnar hafa byggst á aðalkjarasamningi fjármálaráðherra og B.S.R.B., en eins og áður er komið fram, hefur samninganefnd ríkisins og Ríkisútvarpið samið um nánari atriði vegna hljómsveitarinnar við Starfsmannafélag Sinfóníuhljómsveitar Íslands. Framkvæmdastjóri hljómsveitarinnar hefur gert ráðningasamninga við einstaka hljómsveitarmenn.

Þegar þau gögn eru virt, sem fram hafa komið í málinu um þátt borgarsjóðs Reykjavíkur og borgarstjórnar Reykjavíkur í fjármögnun og stjórn hljómsveitarinnar, þykir verða að telja gegn andmælum borgarstjóra, að ekki hafi tekist að leiða í ljós, að borgaryfirvöld hafi tekist á hendur f.h. borgarstjórn (sic) ábyrgð á skuldum, sem leitt hafa af starfsemi hljómsveitarinnar, og þykir af þeim sökum bera að fallast á sýknukröfu borgarstjóra og rök hans fyrir henni. Eftir atvikum þykir þó rétt, að málskostnaður milli þessa aðilja og stefnanda falli niður. Hins vegar þykir í ljós leitt, að Ríkisútvarpið hafi annast rekstur hljómsveitarinnar á þeim tíma, sem hér skiptir máli. Hvorki hefur því verið haldið fram af hálfu Ríkisútvarpsins né fjármálaráðuneytisins, að þessir aðiljar beri ekki ábyrgð á kröfum, sem sprottið hafa af rekstri hljómsveitarinnar, og þykir þá verða að leggja til grundvallar, að svo sé. Hins vegar þykir ekki verða fallist á, að samkomulag um það, hvernig rekstrarkostnaður eigi endanlega að skiptast milli þessara aðilja, eigi að leiða til þess, að þeir beri einungis pro rata ábyrgð.

5.2 Í 15. gr. áðurnefnds samnings segir, að hljómsveitarmönnum beri skylda til ferðalaga utan stór-Reykjavíkursvæðisins eftir ákvörðun stjórnar hljómsveitarinnar. Í 2. málslíð greinarinnar segir: „Gilda um slík ferðalög eftirfarandi reglur um tímaútreikning og launagreiðslur.“ Þá eru taldar upp í fjórum tölulíðum reglur um tímaútreikning og launagreiðslur í ferðalögum innanlands, en í 5. tl. segir: „Um ferðalög til útlanda skal semja sérstaklega hverju sinni.“ Vegna þess hvernig grein þessi er sett upp, þykir það valda verulegum vafa hvort ákvæðið feli í sér skyldu fyrir einstaka hljómsveitarmenn til að fara í ferðalög til útlanda, ef stjórn hljómsveitarinnar ákveður, sem þar sem hér er um að ræða íþyngjandi ákvæði fyrir hljómsveitarmenn, þykir fremur bera að velja þrengri skýringarkost, enda þykir orðalagið „utan stór-Reykjavíkursvæðisins“ benda til þess, að skyldan nái einungis til ferðalaga innanlands, og leiðir þá af því, að skilja ber 5. tl. svo, að skylda til utanlandsferða falli ekki á einstaka hljómsveitarmenn nema skv. sérstöku samkomulagi hverju sinni.

Þann fjórða maí 1981 var gert samkomulag milli Félags íslenskra hljómlistarmanna f.h. Starfsmannafélags Sinfóníuhljómsveitar Íslands og Sinfóníuhljómsveitar Íslands um dagpeninga í ferðalaginu, greiðslu ferðakostnaðar, dvalarkostnaðar og slysatryggingar, fjölda opinberra tónleika,

dreifingu og flutning hljóðritana og þóknun fyrir yfirvinnu, ferðaáætlun, æfingar, starfsreglur og túlkunarreglur. Samkomulag þetta var gert löngu eftir að ljóst var, að stefnandi mundi ekki taka þátt í ferðinni, og er þar einungis fjallað um réttindi og skyldur þeirra félagsbundnu starfsmanna, sem taka þátt í ferðalagi þessu. Samkvæmt þessu þykir ekki verða talið, að stefnandi hafi orðið skuldbundinn með sérstöku samkomulagi til að taka þátt í ferðinni.

Í málinu hafa verið lagðar fram viðvistarskrár varðandi æfingar í apríl og maímánuði 1981. Ekki virðist með óyggjandi hætti vera hægt að staðhæfa á grundvelli skýrslna þessara, hvernig þátttöku stefnanda í æfingum hefur verið háttáð á nefndu tímabili, og þær hafa ekki verið skýrðar fyrir dómaranum. Hins vegar hefur stefnandi skýrt svo frá fyrir dóminum, að hann hafi ekki tekið þátt í þrem síðustu æfingunum fyrir hljómleikaferðina, og hljómsveitarstjórinn kveðst hafa gefið stefnanda fri frá þessum æfingum, þar sem óheppilegt hefði verið, að hann tæki þátt í þeim, úr því að hann ætlaði ekki að spila á hljómleikum þeim, sem æfingarnar miðuðust við. Hljómsveitarstjórinn kveðst hafa gert framkvæmdastjóra hljómsveitarinnar grein fyrir þessari ákvörðun, en framkvæmdastjórinn kveðst ekki hafa vitað um þessa ákvörðun fyrr en við aðalmeðferð málsins. Í starfsreglum hljómsveitarinnar frá janúar 1971 segir í 12. gr., að hljómsveitarstjóri geti veitt leyfi frá einstökum æfingum, en að framkvæmdastjóri geti einn veitt lengri leyfi, og þá því aðeins að brýnar ástæður stæðu til. Telja verður, að stefnandi hafi, eins og á stóð, haft réttmæta ástæðu til að ætla, að hann þyrfti ekki að taka þátt í æfingum þessum. Samkvæmt þessu þykir verða að telja, að stefnanda hafi verið vikið úr starfi án nægilegrar ástæðu. Gilda þá um lok ráðningarsamnings hans reglur um rétt Sinfóníuhljómsveitarinnar til að segja upp ráðningarsamningnum. Samkvæmt 19. gr. títtnefnds samnings, sem tók gildi 1. janúar 1979, skulu reglur, sem gilda um ríkisstarfsmenn, gilda í skiptum hljómsveitarmanna og Sinfóníuhljómsveitar Íslands að því er varðar önnur atriði en gerð og slit ráðningarsamnings við hljómsveitarmenn. Samkvæmt 21. gr. getur hver einstakur hljómsveitarmaður hvenær sem er á samningstímabilinu sagt upp ráðningarsamningi sínum með 6 mánaða fyrirvara, en hver einstakur hljómsveitarmaður skal ráðinn skv. persónusamningi. Þann 26. maí 1976 höfðu stefnandi og framkvæmdastjóri hljómsveitarinnar f.h. hljómsveitarinnar gert ráðningarsamning fyrir tímabilið 1. júlí 1976 til 30. júní 1977. Lokaákvæði samningsins er svohljóðandi: „Sé samningi þessum ekki sagt upp fyrir 1. apríl framlengist hann um 1 ár.“ Ágreiningslaust er, að samningur þessi hafi fyrir framlengingu verið í gildi, þegar ráðningu stefnanda lauk, en ákvæði 21. gr. samningsins, sem tók gildi 1. janúar 1979, þykir hafa breytt ákvæði ráðningarsamningsins um uppsagnarrétt stefnanda. Hann hefur

aðallega byggt á því í málinu, að reglur um uppsögn af hálfu hljómsveitarinnar hafi einnig breyst með þessu ákvæði, en af hans hálfu hefur því þó verið hreyft í málflutningi, að honum hefði verið rétt að byggja á ákvæði ráðningarsamningsins. Þegar litid er til þess, að samningnum var ekki sagt upp fyrr en eftir 1 apríl 1981, þykir ekki verða talið, að krafa stefnanda sé of há vegna þess, að hún sé miðuð við of langan uppsagnarfrest. Af hálfu hinna stefndu hefur ekki verið byggt á því, að lækka beri bótakröfur stefnanda vegna þess, sem hann kann að hafa unnið sér inn á uppsagnartímanum. Ekki þykja vera fyrir hendi aðrar ástæður til lækkunar bótakröfu. Þykir þannig bera að fallast á allar kröfur stefnanda á hendur fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og Ríkisútvarpinu. Dráttarvextir ákveðast 34% ársvextir af kr. 50.553.00 frá 1. júní 1981 til 5. nóvember 1981, 39% ársvextir frá þeim degi til 22. júní 1982, en hæstu innlánsvextir, eins og þeir verða ákveðnir á hverjum tíma, frá þeim degi til greiðsludags.

Málskostnaður ákveðst kr. 11.000.00.

Steingrímur Gautur Kristjánsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi borgarstjórnin í Reykjavík skal, f.h. borgarsjóðs Reykjavíkur vera sýkn af öllum kröfum stefnanda, Viðars Alfreðssonar.

Málskostnaður milli þessara aðilja fellur niður.

Stefndu Ríkisútvarpið og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs greiði stefnanda, Viðari Alfreðssyni, in solidum kr. 50.553.00 með 34% ársvöxtum frá 1. júní 1981 til 5. nóvember 1981, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til 22. júní 1982, en með hæstu innlánsvöxtum, eins og þeir verða ákveðnir á hverjum tíma, frá þeim degi til greiðsludags og kr. 11.000.00 í málskostnað.